

Roland Barthes: ELEMENTI SEMIOLOGIJE

Predstavitev knjige francoskega filozofa Barthesa, Elementi semiologije. Semiologija je znanstvena disciplina, ki se ukvarja s problemi znakov, po drugi strani pa je tudi metodološki pristop.

V prvem delu poglavna Jezik in govor obravnava jezik in govor preko nazorov lingvistike, to je znanstvena študija jezikov.

Prvi se je s semiologijo ukvarjal že Saussure. Saussure obravnava besede kot znake. Semiologijo je opredelil kot znanost, ki se ukvarja z znaki nasploh. Podal je definicijo znaka kot sestavljenega iz označevalca in označenca

Pri njem sta jezik in govor dva različna pojma. Jezik je govorica minus govor. To pomeni, da so jezik signali, ki sestavljajo množico dogovorov, potrebnih za komunikacijo. Ti govori so različna pravila, npr. slovnična. Govor pa je individualni del jezika, ki je pri vsakemu posamezniku drugačen – fonacija, realizacija pravil in naključne kombinacije znakov.

Govor pa je v primerjavi z jezikom predvsem individualno dejanje. Pomen izrečenega se lahko popolnoma spremeni, če nekdo isti stavek izreče naglas ali potihlo. Ko človek stavek izreče, se ne spremeni ne vrednost posameznih elementov v stavku, ne pravila, ki to povezujejo. Se pravi da sta družbena institucija in sistem vrednosti nespremenjena. Jezik in govor pa en brez drugega ne moreta obstajati. Lahko se tudi reče, da en drugega vsebujeta. Jezik tudi ne more obstajati le v enem posamezniku. Obstaja le v govoreči množici. Pri govoru pa se lahko opiramo le na jezik. Zato en brez drugega ne obstajata.

Zgodovinsko je govor prej jezikom. Pravila jezika se se namreč skozi stoletja spreminjala, ko so ljudje govorili. Genetično pa se jezik v otroku razvije preko govora. Otrok se ne uči slovničnih pravil in besed iz slovarja, temveč se uči preko govora, ko ljudje okoli govorijo z njim. Iz tega Barthes potegne, da je jezik proizvod in orodje govora.

Saussuro pa navede še nov pojem idolekt. To je jezik, kakor ga govori posameznik. Primeri za idolekte so: slog nekega pisatelja, govorica skupine ljudi, ki določene pojme razume enako, čeprav te širša skupnost interpretira drugače. Tretji primer pa je še govorica afazika, človeka, ki je nezmožen govoriti in razumeati govor. Tako se on oglašča s svojim posebnim idolektom, ki je nerazumljen vsem drugim.

V drugem delu tega poglavja pa se Barthes ukvarja s semiološkim pogledom na dvojico jezik govor.. Barthes jezik obravnava kot skupek nekkih znakov. Tu še zmeraj uporablja pojma jezik in govor, čeprav se ju uporablja za komunikacijo, katere substanca ni besedna.

Jezik in govor zdaj obravnava po različnih sistemih, kjer se ju uporablja. Se pravi, da ta pojma prenese v konkretne situacije. Tu se tudi prejšnja lingvistična ločitev jezika in govora spremeni.

Za primer vzame obleko, kjer je treba razločevati tri sisteme glede na substanco, snov, ki deluje v komunikaciji.

En od semioloških sistemov, kjer navadno ločevanje na jezik in govor ne deluje več, je oblačilni sistem. Barthes loči tri sisteme oblek. Prvo je zapisana moda, se pravi po kosih predstavljena obleka oz. ilustracije oblek v modnih revijah. Drug sistem so obleke na manekenkah. Tretji sistem so nošene obleke na konkretnih ljudeh.

Ko človek nariše obleko, govora tako rekoč ni. Se pravi, da ni neke posebne fonetike, ki bi eno obleko definirala od druge. Ta opis oz. skica je le sistematična množica znakov in pravil, se pravi jezik v čistem stanju. Po prejšnjem, lingvističnem dožemanju jezika in govora, je jezik brez govor nemogoč. To je možno zato, ker modni jezik (se pravi jezik, s katerim govorimo o oblekah in krojih in pravih mode) ne izhaja iz govoreče množice, se pravi da tega jezika ne uporabljajo vsi in tudi vsi ne poznajo vseh izrazov, temveč le ljudje iz odločujoče skupine, ki tvori modo.

Pri fotografirani obleki, ki je ne spremlja besedni opis, jezik ni več popolnoma abstrakten, kot je bil v prejšnjem primeru. Obleko zmeraj nosi manekenka, fotografirana ženska. To je nekakšno pol sistemsko stanje. (Pri zapisani obleki so trije sistemi – narisana obleka, fotografija in realna izvedba). Tu je treba o modnem jeziku, opisu obleke, sklepati iz slike. Nosilka obleke pa je nek posameznik, ki ustreza nekim normativom. S tem, ko nosi obleko, gre za individualno izvedbo. Ni več jezik v čistem stanju.

Pri nošeni obleki se da videti razliko med govorom in jezikom. Oblačilni jezik vzpostavljajo kombiniranje delov. S tem ko se spremeni en kos oblačila, se spremeni cel pomen (nositi baretko in cilinder ni enako). Vzpostavljajo pa ga tudi pravila, ki urejajo, kako se kosi med sabo povezujejo. Se pravi, da je tu govor individualno kombiniranje oblačil.

Tudi pohištvo je semantični predmet. Jezik o pohištvu oblikuje razlike med kosi, ki imajo isti namen (različne omare) in pravila povezave med različnimi enotami na ravni prostora (kako razporedimo pohištvo). Spet znaki, neki detajli, določajo jezik.

S tem je semiološko razširil pojmovno dvojico jezik/govor in odprl dva problema, ki ju je navedel v nadaljevanju. Očitno se ne da lingvistične razlike med govorom in jezikom uporabljati povsod (npr. pri pohištvu in oblekah).

Prvi primer problema je v izvoru sistema. V večini semioloških sistemov jezika ne oblikuje govoreča množica, ampak odločujoča skupina, ki si izmisli neke izraze. V večini semioloških jezikov je jezik arbitraren, saj ga je postavila enostranska odločitev. Uporabnik se ravna po teh odločitvah, na nje pa ne more vplivati. (Pri lingvističnem

pogledu širša množica skozi zgodovino spreminja jezik preko govora). Jezik je tudi tukaj družbena pogodba, le da je bil vsiljen eni strani.

Drugi problem pa je količinski odnos med jezikom in njegovimi različnimi govori. V govoricah je velika neskladnost med jezikom in govorom. Poseben sistem kakršen je modna industrija, sploh ni govora. Zato bi bilo treba na novo preučiti lingvistično dožemanje jezika in govora. Bilo bi ju treba dopolniti s tretjim elementom materije ali substanco.

Zato so v semiotičnih sistemih (npr. modni, pohištveni, tudi živilski) tri ravni: raven materije, raven jezika in raven rabe. V teh sistemih jezik potrebuje materijo, ne več govora, da se natančno določi pomen.

1. označevalec (izraz)	2. označenec (vsebina)	
3. znak (znak prve ravni) I. Označenec (vsebina)		II. Označevalec (izraz)
III. Metajezikovni znak (znak druge ravni)		